

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Кожушко Світлані Павлівні,
доктору педагогічних наук, професору,
професору кафедри міжнародного туризму
та готельно-ресторанного бізнесу
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

Відгук
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Сорочан Тамари Михайлівни
про дисертацію Андрєєва Віталія Олександровича
«Розвиток навичок професійного спілкування викладачів
коледжів мистецького спрямування в умовах методичної роботи»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дослідження, здійсненого В.О. Андрєєвим, зумовлена рівнем сучасних вимог до викладачів коледжів мистецького спрямування щодо виконання складних, нестандартних, творчих завдань в процесі професійної діяльності, необхідним чинником якої є володіння навичками професійного спілкування. Автор наголошує на підвищенні пріоритету методичної роботи, яку розглядає як середовище, що сприяє розвитку особистості викладача, його професіоналізму, майстерності, мотивації до творчості й підвищення кваліфікації. Також актуальність обраної теми дослідження зумовлюється вимогами нормативно-правових актів у галузі освіти до професійної діяльності викладачів коледжів.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає основним напрямам досліджень науково-дослідної лабораторії інноваційних методів навчання та кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», проведених у межах комплексних наукових тем «Модернізація професійно-педагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору» (державний реєстраційний номер 0112U002287) і «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U000784). Тему затверджено вченою

радою ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (протокол № 2 від 21 квітня 2017 р.).

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації вважаємо достатнім. Це забезпечено ретельним обґрунтуванням методології дослідження, добором методів відповідно до завдань, належною джерельною базою.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (321 найменування, у тому числі 45 іноземними мовами), 22 додатки на 144 сторінках, 22 таблиці, 26 рисунків, загальний обсяг дисертації 389 сторінок, що відповідає встановленим вимогам. Зміст роботи логічно розкриває послідовність виконання завдань дослідження, досягнення поставленої мети.

Наукова новизна дослідження полягає в тому що:

– уперше схарактеризовано та введено в науковий обіг поняття «навички професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування» як особистісні ресурси, які є результатом набуття у навчально-професійній діяльності індивідуального досвіду, необхідного для встановлення ефективної взаємодії з суб'єктами спілкування в процесі вирішення конкретних завдань мистецько-професійної діяльності; виокремлено та теоретично обґрунтовано структуру навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування, що складається з двох підструктур: загальнопрофесійної і мистецько-професійної, компонентами яких є контактано-комунікативні, інформаційно-комунікативні, регулювально-комунікативні, емотивно-комунікативні навички; теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-методичні умови, що забезпечують успішність розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування в умовах методичної роботи: спрямування методичної роботи коледжу мистецького спрямування на формування у викладачів мотивації до безперервного саморозвитку навичок професійного спілкування; використання інтерактивних технологій щодо розвитку навичок професійного спілкування у викладачів коледжу мистецького спрямування; науково-методичний супровід розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування;

– уточнено та конкретизовано поняттєво-категоріальний апарат досліджуваної проблеми: «спілкування», «професійне спілкування», «навички професійного спілкування», «навички професійного спілкування викладачів»;

– удосконалено зміст, методи та технології (технологія сторітеллінгу, технології театральної педагогіки, інтерактивні ігрові технології, психотехнології) якісного перетворення викладача коледжу мистецького спрямування в умовах методичної роботи, спрямовані на розвиток контактнo-комунікативних, інформаційно-комунікативних, регульовально-комунікативних, емотивно-комунікативних навичок професійного спілкування;

– набули подальшого розвитку наукові уявлення про сутність, критерії показники й рівні розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування; діагностичний інструментарій оцінювання рівнів зазначених навичок.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури автором розглянуто категорії, що є базовими для визначення сутності поняття «професійне спілкування викладача коледжу мистецького спрямування», а саме: «спілкування», «професійне спілкування», «професійне спілкування викладача», «викладач коледжу мистецького спрямування». Розглядаючи спілкування як особливий вид діяльності, який супроводжує будь-який інший вид діяльності людини, дисертант характеризує професійне спілкування викладачів як спеціально організовану, керовану, цілеспрямовану діяльність, змістом якої є обмін інформацією, досвідом, організація взаємовідносин та взаєморозуміння, досягнення педагогом оптимальної взаємодії з колегами, студентами і керівниками для вирішення професійних завдань.

Специфіку професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування дослідник розглядає як інтегровану, поєднуючу відносно автономні мистецьку і педагогічні сфери. Тому таке спілкування виявляє єдність професійного спілкування викладача і професійного спілкування митця (музиканта, художника, хореографа, тощо). Підтримуємо таку позицію дослідника і вважаємо цілком обґрунтованим його висновок про те, що особливостями професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування є тісний зв'язок з естетичним феноменом мистецького твору; спорідненість особливостей процесу спілкування з різновидами мистецтв; наявний різноманітний характер комунікативних зв'язків, зумовлений необхідністю взаємодії зі значною кількістю суб'єктів в умовах професійної діяльності.

У дисертації навички професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування розглядаються як особистісні ресурси, які є результатом набуття індивідуального досвіду, необхідного для встановлення ефективної взаємодії з суб'єктами спілкування в процесі вирішення конкретних завдань мистецько-професійної діяльності.

У дисертації обґрунтовано види навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування: контактано-комунікативні (забезпечують встановлення, збереження чи закріплення стосунків викладача зі студентами та їх батьками, колегами, керівництвом); інформаційно-комунікативні (сприяють формуванню, передачі та прийняття інформації в процесі здійснення професійної діяльності); регульовально-комунікативні (забезпечують створення, підтримку і регулювання взаємин у різних професійно-комунікативних ситуаціях за допомогою впливу на свідомість співрозмовника); емотивно-комунікативні (полягають у переживанні викладачем коледжу мистецького спрямування своїх стосунків з оточуючим світом).

У дисертації розкрито особливості методичної роботи як середовища розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування. Методична робота у дослідженні розглядається як усвідомлена, системна робота педагогічного працівника, метою якої є забезпечення власного професійного розвитку та підвищення якості підготовки фахівців на основі комплексного підходу до вдосконалення змісту, організації й методів навчання. Акцентовано увагу, що методична робота у закладі освіти повинна бути важливим чинником підвищення фахового рівня викладачів і націлена на ефективне формування педагогічного колективу щодо удосконалення своєї професійної діяльності.

Охарактеризовано основні функції (діагностична, прогностична, стимулююча, контрольано-інформаційна, аналітико-рефлексивна), методологічні підходи (системний, діяльнісний, компетентнісний, акмеологічний, аксіологічний) і принципи (науковості; системності; добровільності, послідовності, наступності, безперервності та масовості; конкретності; оперативності, гнучкості, мобільності; толерантності; рекомендаційного характеру порад викладача-методиста; пріоритет інтересів викладача; безперервності; академічної доброчесності) методичної роботи в контексті розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування.

Розроблено й теоретично обґрунтовано організаційно-методичні умови, що забезпечують успішний розвиток навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування в умовах методичної роботи. Експериментально перевірено ефективність визначених організаційно-методичних умов розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування в умовах методичної роботи.

Виокремлено критерії розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування: мотиваційно-ціннісний

(наявність внутрішньої мотивації до конструктивного спілкування; ціннісне ставлення до взаємодії і співпраці в професійній діяльності; рівень загальної гармонійності комунікативних орієнтацій (орієнтація на прийняття партнера, орієнтація на адекватність сприйняття і розуміння партнера, орієнтація на досягнення компромісу), когнітивно-інформаційний (обсяг і повнота знань, усвідомленість професійних знань як орієнтовної основи професійного спілкування), діяльнісно-регуляційний (широта переносу навичок, гнучкість, самостійність, комунікативний контроль в спілкуванні), емоційно-почуттєвий (емпатійність, емоційний інтелект, здатність встановлення емоційного контакту, домінування радості в спілкуванні).

Охарактеризовано рівні розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування за визначеними критеріями, подано характеристику особливостей професійного спілкування представників різних рівнів.

Отже, вважаємо, що мета і завдання дослідження досягнуті, основні положення і висновки обґрунтовані, результати експерименту мають належний рівень вірогідності.

Підкреслюємо **практичне значення** отриманих результатів, що полягає в розробці та впровадженні організаційно-методичних умов розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування в умовах методичної роботи. Це може бути покладено в основу моделювання відповідного процесу для системи методичної діяльності інших закладів фахової передвищої мистецької освіти; суттєвому оновленні, модифікації та коригуванні змісту програм підвищення кваліфікації викладачів коледжів мистецького спрямування.

Основні положення дисертації можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії та практики професійної психолого-педагогічної освіти, зокрема при розробці посібників, програм спецкурсів для студентів, магістрантів та аспірантів з питань підготовки викладачів закладів фахової передвищої мистецької освіти, в системі підвищення кваліфікації викладачів дисциплін мистецького спрямування та викладачів-методистів профільної мистецької освіти, їх практичній діяльності.

Вважаємо достатнім **рівень апробації, повноту викладення в наукових публікаціях** основних положень і практичних результатів дисертаційної роботи, які обговорювались на науково-практичних конференціях і науково-методичних семінарах різного рівня, в тому числі, міжнародних.

Результати дослідження висвітлені в 19 публікаціях, серед них 1 стаття у закордонній колективній монографії, 3 статті у провідних наукових фахових

виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у зарубіжному науковому журналі, внесеному до наукометричної бази Web of Science, 2 статті у зарубіжному виданні, 1 стаття в інших виданнях України, 11 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Констатуємо відсутність порушень академічної доброчесності, підтверджену перевіркою на унікальність тексту за допомогою автоматизованої системи «Unicheck» (ID перевірки 1013331499).

Упровадження результатів дослідження проводилось упродовж 2017–2021 рр. на базі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (довідка про впровадження № 121/4 від 12.05.2022 р.), КЗ «Дніпропетровський фаховий мистецько-художній коледж культури» ДОР» (довідка про впровадження № 188 від 07.04.2021 р.), ВНЗ «Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки» ДОР» (довідка про впровадження № 44/01-08-21 від 01.08.2021 р.), КЗ «Бахмутський фаховий коледж культури і мистецтв імені Івана Карабиця» (довідка про впровадження № 01-43/130 від 18.06.2021 р.), Гадяцького фахового коледжу культури і мистецтв ім. І.П. Котляревського (довідка про впровадження № 01-23/118 від 24.05.2021 р.). Загалом у педагогічному експерименті взяли участь 207 викладачів коледжів мистецького спрямування.

Оцінюючи зміст та основні положення дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам, констатуємо, що представлене дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, в якій висвітлено авторські ідеї та розробки відповідно до мети і завдань дослідження. Робота містить методологічні, теоретичні, методичні положення та висновки, обґрунтовані, розроблені й сформульовані автором особисто. Подані в дисертації ідеї, положення, гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані з метою глибокого розкриття теми дослідження. Найбільш суттєві результати викладені у висновках відповідно до завдань дослідження. У цілому робота відповідає вимогам до її оформлення.

Аналіз дисертаційної роботи та поданих матеріалів дозволяє стверджувати, що її автор В.О. Андреев виявив високий рівень методологічної, теоретичної підготовки, сформованості вченого і готовності до наукової діяльності.

Дискусійні положення і зауваження щодо змісту дисертації.

1. Дисертація подана за спеціальністю 015 – професійна освіта за спеціалізаціями, тому варто було би дослідити, чи відрізняється розвиток навичок професійного спілкування у викладачів різних видів мистецтва і мистецьких дисциплін, чи система методичної роботи має враховувати їхній фах.

2. У дисертації наводиться значна кількість методик і окремих вправ з розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжів професійного спрямування, що свідчить про значний практичний досвід здобувача наукового ступеня. Проте цілісної програми методичної роботи не представлено, що ускладнює розуміння її структури та змісту.
3. Також не надано методичних рекомендацій щодо запровадження зазначених методик і вправ у систему методичної роботи інших закладів. Цей недолік, на нашу думку, зумовлюється відсутністю відповідного завдання дослідження. Проте методична робота, зокрема, організаційно-методичні умови, які є предметом дослідження, мають передбачати розроблення та запровадження відповідних методичних рекомендацій як необхідного компоненту цілісної системи. Доцільно було би навести їх у тексті дисертації.
4. У ході експерименту дисертант дослідив розвиток навичок професійного спілкування у викладачів коледжів мистецького спрямування, визначив динаміку показників, подав інтерпретацію результатів. Проте бажано було би показати, яка саме методична робота на засадах диференціації та індивідуалізації проводилася з викладачами з різним рівнем розвиненості того чи іншого показника.
5. У списку використаних джерел наведено дуже багато російських публікацій, виданих після 2014р (№№ 32, 62, 67, 74, 84, 130, 153, 186, 187, 204, 234, 247, 204). Також використовувалися застарілі джерела, видані в минулому столітті (1962, 1971, 1973 рр, першого десятиліття ХХІ століття), зокрема, і російські, хоча українська педагогічна наука в цей період активно розвивалася, досліджувалися споріднені теми. Також автор використовує праці К. Маркса, Ф. Енгельса, хоча не зазначає, які саме (№ 143). Не ставлячи під сумнів право автора досліджувати будь-які джерела, зауважимо, що педагогічні дослідження мають відбуватися у контексті освітньої політики України, яка враховує такі важливі аспекти, як визнання країни-агресора, декомунізацію суспільного життя тощо.
6. Щодо оформлення тексту кваліфікаційної роботи. Підрозділи 2.2., 2.3. переобтяжені описом практичного матеріалу, таблицями, діаграмами, які варто було би подати в додатках.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Андреева Віталія Олександровича «Розвиток навичок професійного спілкування викладачів

коледжів мистецького спрямування в умовах методичної роботи» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, відповідає чинним вимогам, зокрема, «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016р. № 261 (зі змінами); «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022р. № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
директор Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
Сорочан Тамара Михайлівна

Сорочан Т.М.
ЗАСВІДЧУЮ:

